

SHKOLLA E FILIGRANIT
NJË UDHËZUES PRAKTIK

KORRIK 2019
PRIZREN

EUROPEAN UNION

EC

MA NDRYSHE

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Projekti i EC Ma Ndryshe "Filigrani përtej zanatit" është pjesë grantit të financuar nga projekti "Dialogu ndërmjet komuniteteve përmes ruajtjes gjithëpërfshirësetë trashëgimisë Kulturore" i financuar nga Instrumenti i Bashkimit Evropian që kontribuon për Paqe dhe Stabilitet (IcSP) dhe i zbatuar nga Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara *UNDP) në Kosovë.

SHKOLLA E FILIGRANIT NJË UDHËZUES PRAKTIK

Autor i hulumtimit: Enes Toska

Botues: EC MA NDRYSHE

Adresa: Fehmi Lladrovci 94, 20000 Prizren
Bulevardi Nënë Tereza, H 30 B1 Nr. 5, 1000 Prishtinë, Kosovë

www.ecmandryshe.org & info@ecmandryshe.org

+381 29 222 771 & +381 38 224 967

HYRJE

ARSYESHMËRIA

- 1.1 Ruajtja dhe kultivimi i zejes
- 1.2 Promovimi i trashëgimisë kulturore të Kosovës
- 1.3 Diversifikimi i burimeve të të ardhurave
- 1.4 Rritja e punësueshmërisë

PROGRAMET

- 2.1 Aftësimi i plotë një vjeçar
- 2.2 Programe intensive tre mujore
- 2.3 Punëtori të shpejta 10 ditore
- 2.4 Program special për nxënës të shkollave të mesme

GRUPET E SYNUARA

- 3.1 Nxënësit dhe studentët
- 3.2 Të rinjtë e papunë
- 3.3 Gratë e papuna
- 3.4 Entuziastët e zejeve tradicionale
- 3.5 Bizneset e artizanatit
- 3.6 Grupet e tjera

BASHKËPUNIMET

- 4.1 Shkolla të mesme dhe Universitete
- 4.2 Ministri e Arsimit dhe Drejtoritë Komunale të Arsimit
- 4.3 Kompanitë private
- 4.4 Shoqëri civile
- 4.5 Shkollat/Pogramet ndërkombëtare të zejeve tradicionale
- 4.6 Alumni e Shkollës

BURIMET E FINANCIMIT

- 5.1 Periudha emergjente
- 5.2 Konsolidimi
- 5.3 Qëndrueshmëria

AKREDITIMI, INFRASTRUKTURA DHE PROMOVIMI

- 6.1 Akreditimi dhe Standardet e cilësisë
- 6.2 Infrastruktura fizike
- 6.3 Promovimi dhe Politika e çmimit

Annex I. Programet (përmbajtja kurrikulare)

Ky dokument ka për qëllim ofrimin e disa udhëzimeve praktike për themelimin, organizimin dhe zhvillimin e Shkollës së Filigranit, si një program të veçantë të Ndërmarrjes Filigran në Prizren. E gjithë përmbajtja e këtij dokumenti duhet kuptuar si një kornizë orientuese, ndërsa detaje shtesë dhe ndryshime eventuale priten gjatë fazës së konkretizimit të idesë së Shkollës. Ky dokument është përgatitur nga EC Ma Ndryshe për nevojat e Ndërmarrjes Filigran me mbështetjen e Programit të Kombeve të Bashkuara për Zhvillim në Kosovë (UNDP Kosovë).

Siç elaborohet edhe më poshtë, ekzistojnë shumë arsye pse duhet të themelohet një Shkollë e Filigranit, ndërsa katër janë kryesoret: *ruajtja dhe kultivimi i zejes, promovimi i trashëgimisë kulturore të Kosovës, diversifikimi i burimeve të të ardhurave, dhe rritja e punësueshmërisë*. Organizata EC Ma Ndryshe dhe Ndërmarrja Filigran kanë një histori të dëshmuar bashkëpunimi në fushën e trashëgimisë kulturore shpirtërore. Shkolla e Filigranit është çarje e këtij bashkëpunimi një nivel më lartë, duke ndërtuar një instrument që do të sigurojë vazhdimësinë e zejes tradicionale të filigranit.

Në fazën fillestare tre deri pesë vjeçare ndërmarrja do të fokusohet në funksionalizimin e plotë të katër programeve themelore të Shkollës: 1. Programi i aftësisimit të plotë një vjeçar, 2. Programe intensive tre mujore, 3. Programi i punëtorive të shpejta 10 ditore dhe 4. Programi special për nxënës të shkollave të mesme. Shkolla e Filigranit do të ketë burime të ndryshme të financimit, të cilat do të sigurojnë qëndrueshmërinë e saj. Në aspektin kohor, Shkolla do të ketë tre periudha të planifikimit dhe zhvillimit financiar, nga ajo fillestare që kryesisht paraqet përpjekjet për të nisur dhe funksionalizuar Shkollën deri te ajo finale që lidhet me qëndrueshmërinë dhe stabilitetin financiar.

Grupet kryesore të synuara të Shkollës janë: nxënësit dhe studentët, të rinjtë e papunë, gratë e papuna, entuziastët e zejeve tradicionale, bizneset e artizanatit. Gjithashtu, Shkolla do të jetë e hapur edhe për grupet e tjera të interesuara për t'i vijuar Programet e saj. Qasja zhvillimore dhe strategjike e Shkollës do të jetë bashkëpunuese. Ndërmarrja Filigran do të forcojë bashkëpunimet ekistuese si dhe do të nisë bashkëpunimë të reja me partnerë strategjikë, të cilët do të ofrojnë bazë për konsolidimin afatgjatë të Shkollës.

Shkolla e Filigranit është përpjekje e radhës e entuziastëve, aktivistëve dhe punëtorëve kulturorë për të nxitur veprime të përbashkëta në drejtim të ruajtjes së zejeve tradicionale në Kosovë. Përmes Shkollës synohet ruajtja dhe kultivimi i zejes së filigranit, gjithnjë duke siguruar përshtatje me dinamikat dhe forcat e tregut. Filigrani është ndër dëshmitë më të mrekullueshme të historisë sonë shpirtërore, prandaj angazhimi për ruajtjen e kësaj pjese të trashëgimisë kulturore nënkupton angazhim për të mirën tonë të përgjithshme. Gjithashtu nënkupton respekt ndaj gjeneratave të kaluara që e kanë sjellë zejen deri në kohën tonë, si dhe empati ndaj gjeneratave të ardhshme të cilave nuk mund t'ua mohojmë të drejtën për të trashëguar filigranin.

1.1 Ruajtja dhe kultivimi i zejës

Trashëgimia kulturore shpirtërore e paprekshme e Kosovës përfshin mënyra, paraqitje, shprehje, gjuhë, njohuri dhe kreativitet popullor, si dhe instrumentet, objektet, zanatet dhe hapësirat kulturore që i përfaqësojnë ato, dhe komunitetet, grupet dhe nganjëherë individë të pranuar si pjesë përbërëse të trashëgimia e tyre kulturore. Kjo trashëgimi kulturore e paprekshme kalon nga brezi në brez, i krijuar vazhdimisht përgjatë shekujve nga komunitetet dhe grupet në funksion të mjediseve të tyre, duke bashkëvepruar me natyrën dhe historinë e tyre dhe u jep atyre një ndjenjë identiteti dhe vazhdimësie, duke ndihmuar në promovimin e respektit për diversitetin kulturor dhe krijimtarisë tradicionale njerëzore. Ruajtja, mbrojtja dhe paraqitja e trashëgimisë kulturore të Kosovës është pjesë e orientimit strategjik dhe politik të institucioneve të Republikës së Kosovës, e posaçërisht të Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporteve.

Një art për të cilin Prizreni është i njohur edhe sot është filigrani, duke përdorur gjobë, kryesisht argjend, fije për të prodhuar vepra arti të mahnitshme të ndërlikuara dhe të bukura të dantella. Burimet historike sugjerojnë se filigrani arriti në Kosovë gjatë shekullit të 15-të. Filigrani është arti i përkuljes dhe formimit të shiritave të hollë prej metali, qoftë ari, argjendi ose thjesht tela të shtrembëruara. Vlerat dalluese artistike, vepra krijuese dhe aftësitë grumbulluese e bëjnë filigranin një pasuri të paçmueshme të trashëgimisë kulturore të Prizrenit. Filigrani është një nga vlerat e pakta që mund ta sjellë Kosovën një përparësi krahasuese në nivel

global, duke ofruar një vend unik në artet botërore dhe trashëgiminë kulturore. Bizhuteri prej filigrani është një teknikë me kohë të nderuar të metaleve në Kosovë, ku ajo mban rëndësi të veçantë në ritualet dhe ceremonitë tradicionale sociale dhe kulturore.

1.2 Promovimi i trashëgimisë kulturore të Kosovës

Filigrani arriti në Kosovë në shekullin e 15 dhe është prodhuar në rajon nga qindra artizanë që nga ajo kohë. Ndër më të mëdhenjtë dhe të njohur të këtyre artizanëve është një grup prej 9 prodhuesve që punojnë së bashku në një punëtori të vogël në Prizren. Quajtur thjesht Filigran, kompania u formua fillimisht në vitin 1947 nga shteti jugosllav së bashku me mjeshtrit vendas. Gjatë kësaj kohe Filigrani kishte mbi 130 bizhuteritë në një ndërtesë. Kompania mbijetoi shumë vështirësi përpara se të detyrohej të mbyllte pas procesit të privatizimit që erdhi pas luftës në vitin 1999.

Grupi i mbetur prej 9 tani punon jashtë ndërtesës origjinale, duke prodhuar punë vërtet të hollë për klientët brenda dhe jashtë vendit. Vetëm një pjesë e artizanëve mbetën, pasi tregtia që dikur lulëzon është zvogëluar në prag të zhdukjes për shkak të konkurrencës nga mallrat shumë më të lira, të prodhuara në masë nga jashtë. Artizanati është në rrezik të zhdukjes edhe sepse nuk ofrohen mundësi për arsimim dhe trajnim për të transferuar dhe ruajtur njohuritë dhe aftësitë. E fundit por jo më pak e rëndësishme, pavarësisht se është e shënuar në Listën e Trashëgimisë Kulturore të Kosovës, deri më tani nuk është bërë asnjë dokumentim profesional dhe inventarizimi i artizanatit filigran.

1.3 Diversifikimi i burimeve të të ardhurave

Ndërmarrja Filigran në Prizren ka mbijetuar falë përkushtimit profesional të artizanëve, të cilët janë sfiduar nga presione të ndryshme, kryesisht si pasojë e dinamikave të tregut dhe zëvendësimit të shpejtë me produkte industriale, me cilësi dhe çmim të ultë. Në mënyrë që ndërmarrja të vazhdojë së ekistuari dhe në këtë mënyrë të kultivohet tutje zeja e filigranit, ajo duhet të krijojë modele të reja të financimit të aktivitetit të saj. Për këtë arsye, diversifikimi i burimeve të të ardhurave është domosdoshmëri dhe mundësi e vetme për të siguruar qëndrueshmëri. Shkolla e Filigranit është ideuar në një formë që brenda një periudhe të arsyeshme të funksionojë si nxitëse e kultivimit të zejës së filigranit që në të njëjtën kohë gjeneron të ardhura shtesë për ndërmarrjen dhe në këtë mënyrë ndihmon jo vetëm në mbulimin e shpenzimeve operacionale të ndërmarrjes, por edhe krijon kushte për investime në burime njerëzore, kushte të punës dhe promovim.

1.4 Rritja e punësueshmërisë

Raporti i UNDP-së për Zhvillimin Njerëzor 2016 në Kosovë ka gjetur se Kosova ka shkallën më të ulët të punësimit në rajon, ku gratë janë më të përfaqësuarit e të gjithë të papunëve. Përveç kësaj, raporti arriti në përfundimin se shkalla e punësimit të të rinjve në Kosovë është më e ulta në rajon, veçanërisht për gratë. Autoritetet publike të Kosovës janë rekomanduar rregullisht për të hartuar politika dhe masa dhe programe të tjera relevante për të adresuar punësueshmërinë e grave dhe të rinjve. Angazhimi i grave dhe të rinjve në ruajtjen e aftësive tradicionale dhe të artit dhe zejtarisë, përpjekja e projektit për të mbrojtur trashëgiminë kulturore të paprekshme të komuniteteve të Kosovës, si dhe për transferimin e aftësive profesionale për gratë dhe të rinjtë si mjet për të rritur mundësitë e tyre për t'u punësuar.

Ne fazën fillestare tre deri pesë vjeçare ndërmarrja do të fokusohet në funksionalizimin e plotë të katër programeve themelore të Shkollës: 1. Programi i aftësisimit të plotë një vjeçar, 2. Programe intensive tre – mujore, 3. Programi i punëtorive të shpejta 10 ditore dhe 4. Programi special për nxënës të shkollave të mesme. Gjatë viteve në vijim dhe në varësi të partneriteteve dhe kapaciteteve të zhvilluara, ndërmarrja do të hulumtojë mundësi për hapjen e programeve të reja për t’iu përgjigjur kërkesave të tregut.

2.1 Aftësimi i plotë një vjeçar

Programi i aftësisimit të plotë është ideuar për personat që kanë synime afatgjate për angazhim në fushën e artizanateve. Kohëzgjatja e programit është një vjeçare dhe përbëhet nga tre module kryesore, ndërsa secili modul ka kurset/lëndët përkatëse.

Moduli 1

Histori dhe Koncepte – ofron njohuritë bazike dhe hyrëse kryesisht në nivel teorik për vijuesit e Programit duke i përgatitur ata për dy modulet e tjera që janë ngushtësisht të lidhura me të mësuarit e zejës së filigranit dhe të bërit biznes. Kurset e veçanta pjesë e modulit të parë të Shkollës së Filigranit janë:

- Historia e artit
- Zejet tradicionale / Filigrani
- Trashëgimia kulturore (shpirtërore)
- Procesi kreativ.

Moduli 2

Të mësuarit e zejës – pasi të jenë pajisur me njohuri hyrëse mbi historinë e artit, zejet tradicionale dhe trashëgiminë shpirtërore, vijuesit e Shkollës janë të përgatitur për të kaluar në modulën e dytë, i cili është tërësisht i fokusuar

në procesin e krijimit të punimeve të filigranit. Pjesë e modulit të sytë të Programit janë këto kurse/lëndë:

- Hyrje në teknikat e përpunimit të argjendit
- Materialet dhe pajisjet
- Katëgoritë e produkteve
- Shkrirja, saldimi
- Puna praktike 1
- Formësimi artistik dhe detajet stilistike
- Puna praktike 2
- Përgaditja për shitje
- Puna praktike 3

Moduli 3

Të bërit biznes – periudha e fundit e Programit i dedikohet bartjes së shkathtësive të të bërit biznes në fushën e zejeve tradicionale. Ky modul ka për qëllim përgatitjen e vijuesve të Programit për fazën e pas përfundimit duke i aftësuar ata në sigurimin e një tregu të qëndrueshëm të prodhimeve të tyre artizanale. Moduli i fundit i këtij Programi përbëhet nga kurset/lëndët në vijim:

- Marketingu i produktit artizanal
- Nisja e një biznesi artizanal
- Mentorimi dhe asistenca teknike.

Pas përfundimit të moduleve të parapara në kuadër të Programit të aftësimit të plotë një vjeçar, të gjithë vijuesit do t'i nënshtrohen testimit/provimit përfundimtar, i cili përbëhet nga pjesa me shkrim dhe ajo e punës së dorës. Vijuesit që kalojnë me sukses testin përfundimtar do të pajisen me certifikata përkatëse, të cilat atyre do t'u ndahen në ceremoninë e përmbylljes bashkë me ekspozitën ku do të paraqiten punimet e vijuesve.

2.2 Programe intensive tre mujore

Programi intensiv është ideua për personat me mundësi më të kufizuara kohore dhe paraqet një version të reduktuar dhe të përshpejtuar të Programit të aftësimin të plotë. Kohëzgjatja e programit është tre muore dhe përbëhet nga tre module kryesore, ndërsa secili modul ka kurset/lëndët përkatëse.

Moduli 1

Histori dhe Koncepte – ofron njohuritë bazike dhe hyrëse kryesisht në nivel teorik për vijuesit e Programit duke i përgatitur ata për dy modulet e tjera që janë ngushtësisht të lidhura me të mësuarit e zejës së filigranit dhe të bërit biznes. Kurset e veçanta pjesë e modulit të parë të Shkollës së Filigranit janë:

- Zejet tradicionale / Filigrani
- Trashëgimia kulturore (shpirtërore).

Moduli 2

Të mësuarit e zejës – pasi të jenë pajisur me njohuri hyrëse mbi historinë e artit, zejet tradicionale dhe trashëgiminë shpirtërore, vijuesit e Shkollës janë të përgatitur për të kaluar në modulin e dytë, i cili është tërësisht i fokusuar në procesin e krijimit të punimeve të filigranit. Pjesë e modulit të shtatë të këtij Programi janë këto kurse/lëndë:

- Materialet dhe pajisjet
- Katëgoritë e produkteve
- Shkrirja, saldimi
- Formësimi artistik dhe detajet stilistike
- Puna praktike.

Moduli 3

Të bërit biznes – periudha e fundit e këtij Programi i dedikohet bartjes së shkathtësive të të bërit biznes në fushën e zejeve tradicionale. Ky modul ka për qëllim përgatitjen e vijuesve të Programit për fazën e pas përfundimit duke i aftësuar ata në sigurimin e një tregu të qëndrueshëm të prodhimeve të tyre artizanale. Moduli i fundit i këtij Programi përbëhet nga kursi/lënda në vijim:

- Marketingu i produktit artisanal.

Pas përfundimit të moduleve të parapara në kuadër të Programit intensive tre mujor, të gjithë vijuesit do t'i nënshtrohen testimit/provimit përfundimtar, i cili përbëhet nga pjesa me shkrim dhe ajo e punës së dorës. Vijuesit që kalojnë me sukses testin përfundimtar do të pajisen me certifikata përkatëse, të cilat atyre do t'u ndahen në ceremoninë e përmbylljes.

2.3 Punëtori të shpejta 10 ditore

Punëtoritë janë mundësi e krijuar për të shërbyer vetëm si hyrje në zejen e filigranit dhe kryesisht do të organizohen në bashkëpunim me entitete që kanë projekte dhe programe në fushën e trashëgimisë kulturore. Punëtoritë e shpejta zgjasin 10 ditë dhe përbëhen nga këto kurse të përshpejtuara:

- Zejet tradicionale / Filigrani
- Materialet dhe pajisjet
- Shkrirja, saldimi
- Formësimi artistik dhe detajet stilistike
- Puna praktike

2.4 Program special për nxënës të shkollave të mesme

Të rinjtë e Kosovës dhe në veçanti nxënësit e shkollave të mesme janë njëri ndër grupet kryesore të synuara të Shkollës së Filigranit. Për këtë arsye, pjesë e Shkollës do të jetë edhe Programi special i ideuar specifikisht për nxënësit e shkollave të mesme. Në fazën fillestare, Programi do të synojë bashkëpunimin me shkollat e mesme të komunës së Prizrenit përmes një dialogu të strukturuar me Drejtorinë Komunale të Arsimit dhe menaxhmentet përkatëse të shkollave. Detajet e përmbajtjes së këtij Programi do të përcaktohen në vijimësi dhe në konsultim me drejtorinë dhe shkollat. Synimi i Programit do të jetë të ofrojë mësim shtesë jashtë programit të rregullt shkollor, si dhe të integrojë disa pjesë në lëndët ekzistuese të shkollave që kanë lidhje përmbajtësore me trashëgiminë kulturore dhe zejet tradicionale.

Puna në grupe dhe puna individuale

Programet e Shkollës do të strukturohen në tri forma: Punë në grupe të mëdha, Punë në grupe të vogla dhe Punë individuale. Grupet e mëdha mund të kenë deri në 30 vijues, ndërsa grupet e vogla deri në 10 vijues. Të interesuarit individual mund të ndjekin secilin nga Programet edhe në kapacitet individual.

Bartësit e kurseve

Stafi aktual i ndërmarrjes, mjeshtrit e zejes së filigranit do të jenë bartës kryesorë të kurseve në kuadër të programeve të Shkollës. Mjeshtrit e ndërmarrjes do të ndahen sipas shkathtësisë dhe dijes dhe do të jenë bartës të kurseve specifike të parapara sipas shtojcës së këtij dokumenti. Gjithashtu, ndërmarrja do të angazhojë edhe persona të jashtëm për të ofruar dije dhe shkathtësi specifike në kuadër të programeve. Ekspertë të jashtëm nga akademia, shoqëria civile, biznesi dhe sektorë të tjerë do të ftohen rregullisht për të kontribuar përmes ligjëratave, sesioneve të punës praktike, mentorimit dhe formave të tjera të parapara me planin e kurrikulës. Në varësi të kërkesës, ndërmarrja do të angazhojë edhe ekspertë ndërkombëtarë të zejeve tradicionale, trashëgimisë kulturore, ndërmarrësisë dhe fushave përkatëse për të pasuruar dhe konsoliduar kapacitetin dhe cilësinë e programeve.

Grupet kryesore të synuara të Shkollës janë: nxënësit dhe studentët, të rinjtë e papunë, gratë e papuna, entuziastët e zejeve tradicionale, bizneset e artizanatit. Gjithashtu, Shkolla do të jetë e hapur edhe për grupet e tjera të interesuara për t'i vijuar Programet e saj.

3.1 Nxënësit dhe studentët

Nxënësit e shkollave të mesme të Kosovës janë grup i rëndësishëm i synuar i Shkollës, për shkak të potencialit që kanë të rinjtë për të siguruar vazhdimësinë e kultivimit të zejes së filigranit. Për këtë arsye Shkolla do ta ketë Programin special për nxënës të shkollave të mesme, i cili do të zhvillohet në bashkëpunim me drejtoritë komunale të arsimit dhe menaxhmentet e shkollave të mesme. Në të njëjtën kohë, pjesë e këtij grupi të synuar janë edhe studentët e universiteteve të Kosovës, ndërsa në fazën fillestare Shkolla do të synojnë të ofrojë Programe për studentët e universiteteve që funksionojnë në komunën e Prizrenit, me synimin për t'u përhapur edhe në universitetet e tjera të Kosovës.

3.2 Të rinjtë e papunë

Të rinjtë e Kosovës vazhdojnë të përballen me një numër sfidash, ku ndër më kryesoret është pamundësia për të depërtuar në treg të punës pas përfundimit të shkollimit. Shkolla do të jetë një mundësi praktike me synimit për t'i aftësuar këta të rinj në zejen e filigranit dhe shktahtësitë e ndërmarrësisë duke i rritur mundësitë e tyre të punësueshmërisë.

3.3 Gratë e papuna

Ngjashëm me të rinjtë, edhe gratë janë ndër grupet më të marginalizuara të shoqërisë, me mundësi të kufizuara në shumë sfera të jetës, përfshi qasjen në tregun e punës. Gratë e papuna do të jenë grup i veçantë i synuar i Shkollës, duke u krijuar atyre mundësitë për të përfituar aftësi dhe shkathtësi të reja për rritjen e mundësive të punësueshmërisë, përfshi edhe nisjen e bizneseve individuale në sferën e zejeve tradicionale.

3.4 Entuziastët e zejeve tradicionale

Filigani ka përvojë pozitive me individë të moshave, gjinive, profesioneve të ndryshme që përgjatë viteve kanë qenë pjesë e aktiviteteve tona të nxitur nga entuziazmi i tyre për të mësuar zejen e filigranit. Programet e Shkollës do të mirëpresin edhe të interesuar të tjerë që kanë interesim të përvetësojnë zejen.

3.5 Bizneset e artizanatit

Një numër i bizneseve të artizanatit veprojnë në Kosovë. Këtyre bizneseve do t'u ofrohen mundësi për aftësimin e stafit të tyre të ri, si dhe për avansimin e njohurive të stafit ekzistues.

3.6 Grupet e tjera

Shkolla do të jetë e hapur edhe për grupe të tjera të interesuara që mund të shprehin dëshirën të përfitojnë nga Programet e saj. Në këtë kuptim, synim afatgjatë i Shkollës do të jetë të ofrojë Programe edhe për të interesuarit nga shtetet e tjera, me mundsinë që ato të zhvillohen në gjuhë të tjera (përveç gjuhëve lokale të Kosovës, edhe në gjuhën angleze). Programet ndërkombëtare janë synim strategjik afatgjatë i Shkollës dhe ato do të zhvillohen në fazat e mëvonshme të konsolidimit të shkollës.

Qasja zhvillimore dhe strategjike e Shkollës do të jetë bashkëpunuese. Ndërmarrja Filigran do të forcojë bashkëpunimet ekistuese si dhe do të nisë bashkëpunimë të reja me partnerë strategjikë, të cilët do të ofrojnë bazë për konsolidimin afatgjatë të Shkollës. Shkolla do të ketë gjashtë grupe kryesore entitetesh me të cilët do të synojë të përfshihet në dialog dhe bashkëpunim të strukturuar: Shkolla të mesme dhe Universitete, Ministri e Arsimit dhe

Drejtoritë Komunale të Arsimit, Kompanitë private, Shoqëri civile, Shkolla/Pograme ndërkombëtare të zejeve tradicionale, Alumni e Shkollës.

4.1 Shkolla të mesme dhe Universitete

Bashkëpunimi me shkolla të mesme dhe universitete të Kosovës përbën nja nga angazhimet më të rëndësishme të Shkollës për shkak se të rinjtë (dhe specifikisht nxënësit dhe studentët) janë ndër grupet kryesore të synuara të Shkollës. Ky bashkëpunim do të mundësojë strukturimin e programeve të Shkollës dhe përshtatjen e tyre ndaj nevojave specifike të shkollave dhe universiteteve, me mundësinë edhe të përfshirjen në kurrikulat zyrtare të shkollave përkatëse.

4.2 Ministri e Arsimit dhe Drejtoritë Komunale të Arsimit

Për të lehtësuar qasjen dhe bashkëpunimin me shkollat e mesme dhe universitetet, Shkolla do të krijojë bashkëpunime të strukturuar me drejtoritë e arsimit në komunat e Kosovës si dhe me Ministrinë e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. Këto institucione shtetërore do të jenë partnerë afatgjatë të Shkollës dhe ndër tjerash do të nxiten të jenë edhe bashkëfinancuese të programeve të Shkollës.

4.3 Kompanitë private

Ndërmarrja Filigran tashmë ka bashkëpunim me kompanitë private në Prizren dhe qytete të tjera të Kosovës. Ky rrjet i bashkëpunimit me kompani private do të zgjerohet tutje me ofertën që kompanitë e zejeve tradicionale (dhe jo vetëm) të përfitojnë nga mundësitë e aftësimit të stafit të tyre përmes programeve të Shkollës për zejen e filigranit dhe shkathtësitë e ndërmarrësisë.

4.4 Shoqëri civile

Organizatat e shoqërisë civile kanë qenë në vijimësi partnerë të Ndërmarrjes Filigran kryesisht në organizimin e punëtorive të shkurta për aftësimin e të rinjve dhe grane në zejen e filigranit. Shkolla do të thellojë këtë bashkëpunim me organizatat e shoqërisë civile kryesisht në dy forma: përfshirje e programeve të shkollës si pjesë e projekteve të organizatave, si dhe përmes aplikimit dhe zbatimit në partneritetet të projekteve (mes Filigran dhe organizatave) në sferën e trashëgimisë kulturore dhe zejes së filigranit.

4.5 Shkollat/Pogramet ndërkombëtare të zejeve tradicionale

Sigurimi i një tregu ndërkombëtar vijuesish për Shkollën e Filigranit, si dhe arritja e standardeve ndërkombëtare të cilësisë, standardizimit dhe akreditimit do të arrihet përmes bashkëpunimit me shkolla dhe programe ndërkombëtare të zejeve tradicionale. Një numër i këtyre shkollave/programeve do të identifikohen në mënyrë strategjike për të nisur dialogun drejt partneriteteve formale.

4.6 Alumni e Shkollës

Të gjitha vijuesit e programeve të Shkollës do të evidentohen në bazën e të dhënave dhe në momentin e parë të krijimit të një numri të arsyeshëm do të nisët ideja e themelimit të Alumni të Shkollës. Ky organizim do të krijojë hapësirë për bashkëpunime mes gjithë personave që kanë përfunduar një program të Shkollës.

Shkolla e Filigranit do të ketë burime të ndryshme të financimit, të cilat do të sigurojnë qëndrueshmërinë e saj. Në aspektin kohor, Shkolla do të ketë tre periudha të planifikimit dhe zhvillimit financiar, nga ajo fillestare që kryesisht paraqet përpjekjet për të nisur dhe funksionalizuar Shkollën deri te ajo finale që lidhet me qëndrueshmërinë dhe stabilitetin financiar.

5.1 Periudha emergjente

Gjatë periudhës fillestare (emergjente), Shkolla do të synojë të mobilizojë burime financiare nga donatorët (kryesisht ndërkombëtarë), komunat dhe bashkëpunimi me shoqërinë civile në projekte dhe programe. Në këtë periudhë fillestare rëndësi e veçantë do t'i kushtohet fuqizimit të bashkëpunimit me entitete të ndryshme si dhe zhvillimit të kapaciteteve të brendshme për hartimin e projekteve dhe programeve me të cilat do të aplikohet për financim

5.2 Konsolidimi

Në fazën e konsolidimit, Shkolla do të synojë të mobilizojë burime financiare nga komunat dhe qeveria e Kosovës (ministritë përkatëse) përmes projekteve dhe programeve të bashkëpunimit institucional. Gjatë kësaj faze do të zhvillohet edhe programi special për nxënësit e shkollave të mesme dhe synohet strukturimi i bashkëpunimit me shkollat dhe drejtorinë komunale të arsimit. Gjithashtu, në fazën e konsolidimit Shkolla do të nisë edhe aplikimin e tarifave për ndjekjen e programeve (pagesa individuale nga vijuesit).

5.3 Qëndrueshmëria

Në fazën finale, Shkolla do të sigurojë të hyra të mjaftueshme nga disa burime, përfshirë pagesat individuale (nga vijues vendorë dhe ndërkombëtarë), pagesat nga bizneset, nga shërbimet shtesë (si ai i asistencës për biznese fillestare) dhe nga programet ndërkombëtare. Natyrisht, pjesë e burimeve financiare në fazën e qëndrueshmërisë do të vazhdojnë të jenë edhe fondet për projekte dhe programe që vijnë nga institucionet e shtetit dhe donatorët e tjerë.

6.1 Akreditimi dhe Standardet e cilësisë

Standardet e cilësisë dhe akreditimi i Shkollës (dhe i programeve të saj) janë përkushtim rigoroz i stafit të Ndërmarrjes Filigran. Në fazën fillestare të funksionimit të Shkollës, vijuesit do të pajisen me certifikata bazike që dëshmojnë pjesëmarrjen e tyre në programet përkatëse. Si hap pasues do të jetë nisja e bashkëpunimit me universitetet në Kosovë dhe jashtë vendit (përfshi edhe shkollat e programet e specializuara për zejet tradicionale) për të vlerësuar mundësitë e akreditimit. Një nga opsionet do të jetë edhe konkretizimi i një bashkëpunimi të këtillë në Kosovë me synimin për të siguruar akreditimin e Shkollës dhe programeve të saj nga Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë. Paralelisht, do të vlerësohen mundësitë për akreditim ndërkombëtar, që në planin afatgjatë paraqet veprim më strategjik për Shkollën, sidomos në raport me themelimin e programit ndërkombëtar. Angazhim i rëndësishëm i Ndërmarrjes Filigran do të jetë edhe në drejtim të ngritjes së mëtejme të shkathtësive të stafit të Shkollës, me fokus në certifikimin e tyre ndërkombëtar. Ndërtimi dhe përmirësimi i përhershëm i standardeve të cilësisë përmes certifikimit ndërkombëtar do të jetë pjesë e pandashme e angazhimit të Shkollës.

6.2 Infrastruktura fizike

Për nevojat e Shkollës, Ndërmarrja Filigran do të vë në dispozicio të gjitha hapësirat që aktualisht i posedon. Programet e Shkollës do të mbahen në klasa të dedikuara dhe në punëtoritë e ndërmarrjes ku zhvillohet zeja e filigranit. Në të njëjtën kohë dhe varësisht nga rritja e interesimit për ndjekje të programeve të Shkollës, do të planifikohet edhe zgjerimi i hapësirave. Pjesë e rëndësishme e infrastrukturës fizike janë edhe mjetet dhe pajisjet e punës. Përveç përdorimit të mjeteve dhe pajisjeve që janë në posedim, do të sigurohen mundësi për blerjen e mjeteve/pajisjeve të reja për të siguruar vijimësi të rregullt të procesit. Ndërmarrja do të hartojë një plan të detajuar të konsolidimit të infrastukturës fizike, bazuar në inventarin e hapësirave, pajisjeve dhe mjeteve ekzistuese, vlerësimit të nevojave për ndërhyrje dhe blerje shtesë dhe interesimin për të ndjekur programet e Shkollës në fazën fillestare të konsolidimit të saj.

6.3 Promovimi dhe Politika e çmimit

Marketingu i Shkollës do të shërbejë për të siguruar dhe mirëmbajtur tregun e synuar dhe kryesisht do të bazohet në Planin e Menaxhimit dhe Marketingut të Ndërmarrjes Filigran. Në kuadër të ueb-faqes së Ndërmarrjes, një hapësirë e veçantë do t'i dedikohet Shkollës, brenda së cilës do të vendosen të gjitha informatat e rëndësishme me fokus në aplikuesit potencial. Shkolla do t'i ketë edhe profilet e saja të veçanta në rrjetet sociale ku do të publikohen pjesë të marketingut, si dhe detaje nga aktivitetet. Një plan i veçantë për markentigun e Shkollës planifikohet të hartohet në një fazë të mëvonshme dhe kryesisht si reagim ndaj rritjes së kërkesës dhe të të hyrave nga aktiviteti i Shkollës. Politika e përcaktimit të çmimit do të ndjekë logjikën e efektivitetit të koston, çmimit të arsyeshëm të tregut dhe reagimit të tregut pas publikimit të çmimeve për ndjekje të programeve të Shkollës. Ndërmarrja Filigran gëzon pavarësi të plotë në përcaktimin e çmimit, ndërsa e njëjta do të jetë subjekt i shqyrtimeve të tjera përgjatë aktivitetit të Shkollës, në mënyrë që të ketë sinkronizim të drejtë me dinamikat e tregut dhe kërkesën.

PROGRAMI I AFTËSIMIT TË PLOTË NJË VJEÇAR				
Kursi	Përmbajtja	Bartës	Kohëzgjatja	Periudha
Moduli 1. Histori dhe Koncepte (Janar)				
Historia e artit	Historia e artit me fokus në historinë e stolive të argjendit nga antikiteti deri në ditët e sotme	Prof. Dr. Jahja Drançolli	3 ditë	Janar
Zejet tradicionale / Filigrani			4 ditë	Janar
Trashëgimia kulturore (shpirtërore)			3 ditë	Janar
Procesi kreativ			Një javë	Janar
Moduli 2. Të mësuarit e zejes (Shkurt – Shtator)				
Hyrje në teknikat e përpunimit të argjendit	Kursi ofron njohuritë bazë (dije hyrëse) mbi teknikat e përpunimit të argjendit	Inxh i dipl. Faik Bamja	Një javë	Shkurt
Materialet dhe pajisjet	Sistemi periodik i elementeve, vetitë e metaleve fisnike, struktura e arit, argjendit		Një javë	Shkurt

	dhe bakrit, lëgurat e (përlidhje) arit, argjendit dhe bakrit			
Katëgoritë e produkteve	Lëgurat (përlidhje), llogaritjet, pastërtia e lëgurave, vulosjet, analizat		Një javë	Shkurt
Shkrirja, saldimi	Llogaritja e ngjitseve, llogaritja e temperatures së lëgurave, komponentet, larja e sipërfaqes së salduar(lemit)		Një javë	Mars
Puna praktike	Shkrirja, petëzimi, matja dhe hollimi i shufrës në dimensionet të caktuara, elementet e artikujve, lacrati, qorret, zogjët, shestimi, udhëzimi i artikujve të dëshiruara		Dy muaj	Mars – Maj
Formësimi artistik dhe	Shestimi, udhëzimi,		Një javë	Maj

detajet stilistike	mbushje me elementet përkatëse			
Puna praktike	Shetimi, udhëzimi i copave të byzylykut		Një muaj	Qershor
Përgaditja për shitje	Larja në tharëtinë, pastrimi dhe terja e artikujve të gatshme dhe ambalazhimi		Një javë	Shtator
Puna praktike	Testimi i aftësive të fituara gjatë procesit të prodhimit		Një muaj	Shtator

Moduli 3. Të bërit biznes (Tetor – Dhjetor)

Marketingu i produktit artisanal	Ambalazhimi, sjellja ndaj klientëve		Dy javë	Tetor
Nisja e një biznesi artizanal	Mënyra e fillimit të regjistrimit të biznesit, pajisjet elementare për fillimin e artizanatit të filigranit		Dy javë	Tetor
Mentorimi dhe asistenca teknike	Përmirësimi i shprehive të fituara gjatë procesit të prodhimit dhe përmirësimi i		Një muaj	Nëntor

	gabimeve gjatë procesit të prodhimit			
Testimi / Provimi përfundimtar			Një ditë	Dhjetor
Ceremonia e mbylljes dhe certifikimi (Ekspozita)			Një ditë	Dhjetor

PROGRAMI INTENSIV TRE MUJOR				
Kursi	Përmbajtja	Bartës	Kohëzgjatja	Periudha
Moduli 1. Histori dhe Koncepte				
Zejet tradicionale / Filigrani			Tre ditë	
Trashëgimia kulturore (shpirtërore)			Dy ditë	
Moduli 2. Të mësuarit e zejes				
Materialet dhe pajisjet	Sistemi periodik i elementeve, vetitë e metaleve fisnike, struktura e arit, argjendit dhe bakrit, lëgurat e (përlidhje) arit, argjendit dhe bakrit		Një javë	
Katëgoritë e produkteve	Lëgurat (përlidhje), llogaritjet, pastërtia e lëgurave,		Një javë	

	vulosjet, analizat			
Shkrirja, saldimi	Llogaritja e ngjitseve, llogaritja e temperatures së lëgurave, komponentet, larja e sipërfaqes së salduar(lemit)		Dy javë	
Formësimi artistik dhe detajet stilstike	Shehimi, udhëzimi, mbushje me elementet përkatëse		Dy javë	
Puna praktike	Shehimi, udhëzimi i copave të byzlykut		Dy javë	
Moduli 3. Të bërit biznes				
Marketingu i produktit artisanal	Ambalazhimi, sjellja ndaj klientëve		Dy javë	
Testimi / Provimi përfundimtar			Një ditë	
Ceremonia e mbylljes dhe certifikimi			Një ditë	

PUNËTORIA DHJETË DITORE

Kursi	Përmbajtja	Bartës	Kohëzgjatja	Periodha
Zejet tradicionale / Filigrani			Dy ditë	
Materialet dhe pajisjet	Sistemi periodik i elementeve, vetitë e metaleve fisnike, struktura e arit, argjendit dhe bakrit, lëgurat e (përlidhje) arit, argjendit dhe bakrit		Një ditë	
Shkrirja, saldimi	Llogaritja e ngjitseve, llogaritja e temperaturës së lëgurave, komponentet, larja e sipërfaqes së salduar (lemit)		Një ditë	
Formësimi artistik dhe detajet stilistike	Shestimi, udhëzimi, mbushje me elementet përkatëse		Një ditë	
Puna praktike	Shestimi, udhëzimi i copave të byzylykut		Katër ditë	
Certifikimi			Një ditë	